

Heemkunde Boxtel

Boxtel Kroniek

Heemkunde Boxtel

lezing op 24 november

november 2022

Voorwoord

Door Henk van Beers, voorzitter

Van Confucius, een Chinese filosoof en politicus, die ongeveer 2500 jaar geleden leefde, wordt verteld, dat hij op een dag met zijn leerlingen een wandeling maakt en bij een grote waterval aankomt. Kilometers ver drijft het schuim, geen vis of krokodil kan zich in de kolkende massa handhaven. Tot verbijstering ziet het gezelschap een oude man in het onstuimige water. Hij moet in doodsnood verkeren. Als ze dichterbij komen loopt de man echter vrolijk fluitend rond. Confucius verbaast zich en vraagt: 'Hoe is het mogelijk, kent u soms een truc om dit woeste water te overleven?' De man antwoordt: 'Integendeel, ik heb geleerd om met het water omlaag tot aan het middelpunt van de draaikolk te gaan en kom weer boven als het de andere kant uitdraait. Ik volg de loop van het water en doe niets uit mijzelf dat daar tegenin gaat. Niets forceren, dat leidt enkel tot verlies van krachten!' Vandaag de dag kan men het woelige water beleven als de hectiek van ons bestaan, terwijl men de manier waarop de oude man zich in het water beweegt kan zien als het afstand nemen van het krampachtig najagen van te hoog gegrepen ambities. Het meest eenvoudige geschiedenisboekje, maar ook het dagelijks dagblad leert ons, dat we de fatale uitwerking van deze ambities kunnen beschouwen als een van de belangrijkste vijanden van recht en vrede. Blijvende alertheid daarop is geboden.

Terug met beide voeten op de grond. Aan alles is te merken dat het langzaam maar zeker winter wordt. De dagen korten merkbaar en het is stukken kouder terwijl de bomen nauwelijks blad dragen. Het einde van 2022 nadert met rasse schreden. Nu al kunnen we stellen dat het bepaald geen rustig jaartje was. Corona, de Oekraïne, de milieuwetgeving, het energieprobleem, het klimaat en de alsmaar voortwoekerende inflatie eisen volop aandacht. En ook de toekomst heeft heel wat verrassingen in petto. Dichter bij huis wordt voor Heemkunde Boxtel het afgelopen jaar pas aantrekkelijk nadat de coronamaatregelen werden versoepeld. Het aantal bezoekers aan onze webpagina 'heemkundeboxtel.nl', de beeldbank en de heemkamer op vrijdagmorgen bij de bibliotheek neemt sindsdien toe, evenals het aantal heemkundelieden. De excursies naar Kamp Vught en naar Leuven zijn een succes. De Open monumentendag heeft alles in zich om verder uit te groeien en de

Boxtel Kroniek mag zich verheugen in groeiende populariteit. In de ridderzaal van kasteel Stapelen presenteren we een prachtig boek over datzelfde Stapelen. Stuk voor stuk waren en zijn het activiteiten die ons hoop geven voor het nieuwe jaar. Voor het echter zo ver is staan er nog een aantal boeiende zaken op het menu. Ik nodig u uit deze Boxtel Kroniek daartoe te benutten. Ik wens u daarbij veel leesplezier en hoop u (weer) bij een van onze activiteiten te ontmoeten.

Donderdag 24 november om 20.00 uur in zaal Rembrandt, Rechterstraat 56 Boxtel 'Wonderen van het zonlicht' Lezing door Hans van den Broek

De Deurnenaar Hans van den Broek houdt zich al 30 jaar bezig met de plaatselijke geschiedenis der geneeskunde. Een nieuwe ontwikkeling was het onderzoek naar wonderen. Hans heeft ruim 2500 beschrijvingen verzameld van Nederlandstalige wonderen uit de periode 1330 tot 1780. We praten dan over verhalen uit 's-Hertogenbosch, Amersfoort, Kevelaer, Scherpenheuvel, Maastricht, Handel etc. Van die grote groep heeft hij alle overeenkomende wonderen bij elkaar gelegd en vergeleken. Onverwacht rolden er de meest fraaie medische vondsten uit. Luister naar de verhalen over genezingen van krankzinnigen die door de duivel bezeten zijn, over de meer dan honderd kinderen die vanaf de geboorte lam zijn en toch weer gaan lopen, over blinde kinderen die weer gaan zien, mensen die hun eigen ontwrichtte heup weer in de kom zetten, middeleeuwen die jaren later genezen van een schot met een pijl, jongetjes met grote liesbreuken die in de buik terugglijden. Dit onderzoek is een ware goudmijn geweest voor de vondst en verklaring van onbekende medische

verschijnselen. Daarbij krijgt u een goede indruk van de gang van zaken rond een bedevaart en de vele beloftes tot bedevaart die gedaan werden. Hans van den Broek zal u er met veel plezier over vertellen. Dat leidt tot zeer interessante inkijkjes in het verleden.

Hans van den Broek [1949 's-Hertogenbosch] was van 1980-2015 als arts-radioloog werkzaam in het Elkerliek ziekenhuis te Helmond. Hij geeft al ruim 25 jaar lezingen over de geschiedenis der geneeskunde. In 2010 heeft hij een 10-tal artikelen hierover gepubliceerd in medisch specialistische, heemkundige of genealogische tijdschriften. Hans van den Broek probeert een totaalbeeld te schetsen van de geneeskunde zoals onze voorouders die hebben meegemaakt. Daarnaast heeft hij zijn bevindingen in 2010 vastgelegd in een inmiddels uitverkocht boek, getiteld: 'Koorts en Honger'. Vervolgens heeft hij 2500 beschrijvingen verzameld van Nederlandstalige wonderen uit de periode 1330 tot 1780. Dat heeft geleid tot een boek met als titel 'Wonderen in het zonlicht'. Dat alles leidde tot zeer interessante inkijkjes in het verleden.

Wonder lamme genezen en kruk in de boom

Kevelaer, kaarsenverkoopsters

1 januari 1996: Liempde bij Boxtel of???

door Arnold van den Broek.

Nog vers in het geheugen is de samenvoeging van Esch aan Boxtel per 1 januari 2021. Maar hoe zat dat bij de destijds grootschalige herindelingsgolf van 1996? Werd Liempde toen ook bij Boxtel gevoegd? Het antwoord is nee. Hoezo nee zult u zich afvragen. Liempde kwam toch bij Boxtel? Hoewel in de media regelmatig opduikt dat in 1996 Liempde bij Boxtel kwam ligt dat genuanceerder. Immers destijds werden zowel de voormalige gemeente Boxtel als Liempde beide opgeheven en ontstond per 1 januari 1996 de nieuwgevormde gemeente Boxtel met de kernen Boxtel, Lennisheuvel en Liempde. Er werd destijds gekozen om voor de nieuwe gemeente de naam Boxtel te handhaven en niet te kiezen voor een naam waarbij velen mogelijk denken Vijfherenlanden of dichterbij huis Meierijstad, welke plaats is dat? Kortom Boxtel werd de naam van de nieuwe gemeente en dat schiep in ieder geval op de (land)kaart duidelijkheid. Voordat het advies van de commissie Schampers, die belast was met het grootschalige herindelingsplan, leidde tot die nieuwe gemeente Boxtel werd er heel wat bestuurlijk en vanuit de Liempdse bevolking 'gestoeid' om toch maar vooral niet heringedeeld te worden en als het dan toch zover moest komen: dan liever naar buurgemeente Sint-Oedenrode. Het rapport 'Samen verder op goede gronden – Liempde/Sint-Oedenrode' uit 1992 moest die wens kracht bij zetten.

Herindelings sentimenten

Wat waren en zijn toch die sentimenten die bij de Liempdenaren verzet opriepen en hoe is dat heden

ten dage? Feit is dat herindelingen altijd sentimenten bij inwoners hebben opgeroepen. Herindelingsgolven slijten blijkbaar moeilijk. Kortom sentiment bij herindelingen is van alle tijden en zal dat ook wel zo blijven. In Liempde was dat dus niet anders, terwijl in Boxtel die sentimenten destijds en anno 2021 waarbij Esch aan Boxtel werd toegevoegd, nauwelijks of zelfs helemaal niet leefden. Hoe beleefde Liempde dan die herindeling en waarom die hevige strijd om zelfstandigheid. Wellicht ligt de oorzaak in het feit dat Liempde van oudsher een geïsoleerde ligging kende. De Steenweg 's-Hertogenbosch-Luik ging niet door het dorp, maar schampte deze enkel waardoor eeuwenlang Liempde haar eigen boontjes moest doppen en dat, weliswaar met een behoudende inslag, ook deed. In zijn boek 'Het boerenleven in Liempde in de Twintigste Eeuw' uit 1999, dat historicus en oud-wethouder van Boxtel drs. Peter van de Wiel in opdracht van Stichting Kèk Liemt schreef, verwoordt hij op subtiel wijze het behoudend karakter van de Liempdse agrarische bevolking als hij het heeft over een vernietigend rapport dat het Rijkslandbouwconsulentschap in 1952 schreef met als titel: 'De landbouw in Liempde op de Tweesprong.' Van de Wiel daarover in zijn boek: *'De bevindingen van het rapport logen er niet om. Hoewel in een aantal gevallen niet expliciet met zoveel woorden uitgesproken, werd continue tussen de regels door het somber toekomstperspectief voor veel Liempdse agrariërs geschetst. Volgens de onderzoekers hielden zij vooral ten aanzien van de bedrijfsvoering veel te veel vast aan traditie.'* En verderop: *'Op veel gebieden liepen de Liempdse boeren hopeloos achter.'*

Burgervader voorop in de strijd

Is dat vasthouden aan wat is en niet wat komen gaat ook de drijfveer geweest bij de herindeling? Dat antwoord laat zich moeilijk geven. Feit is dat Liempde toen de eerste plannen rond herindeling voorzichtig naar buiten kwamen met burgemeester PA Smits als 'burgervader' een voorvechter van het eerste uur in huis had om te strijden voor zelfstandigheid van zijn dorp. Smits, burgemeester van Liempde tussen 1968-1986 en voorheen van Esch (1961-1968), trok fanatiek vanaf de eerste signalen dat een grootschalige herindeling in de lucht hing

ten strijde. Als in januari 1985 Gedeputeerde Staten van Noord-Brabant een streep halen door Esch en Liempde, geeft Liempde met Smits voorop dat het dorp haar eigen karakter wil behouden. 'Liempde is uniek en wil graag zelfstandig blijven,' aldus PA Smits. Het rapport 'Wat het zwaarst is, moet het zwaarst wegen.' onderstreepte die uitspraak. Smits schrijft zelfs een protestlied tot behoud kleine gemeente op de wijze van Hertog Jan van Brabant.

'Na eeuwen lang zelfstandigheid -met eigen recht- wordt nu gezegd: weg met uw dorpse eigenheid; weg eigen wet en recht. Nee, nee, handen af van het kleine. Nee, nee, tast het dorp niet aan. Gemeenten, ook de kleine, hebben recht om te bestaan.'

Op de barricade

Dit lied werd massaal door de Liempdenaren meegezongen tijdens een grootse manifestatie in november 1992 voor het Provinciehuis. Onder het mom 'Schuif eens een eindje op, Liempde ligt er wakker van' demonstreerden honderden Liempdenaren, voor de gelegenheid gekleed in pyjama's, die overigens meer op boevenpakken leken met op het hoofd een gevechtspet, richting Gedeputeerde Jan de Geus.

Met de postkoets ging ook zestig kilogram aan be-

zwaarschriften mee richting de provincie. Boxtel had al die tijd ook niet stil gezeten en had in februari 1991 een rapport uitgebracht onder de titel 'Boxtel, Esch Liempde, samen sterk tussen drie steden' (de driehoek 's-Hertogenbosch-Tilburg-Eindhoven, later bekend als Het Groene Woud.) Liempde doet in april 1991 een verwoede poging om samen te gaan met Sint-Oedenrode; hoewel Schampers aan GS heeft voorgesteld om Liempde bij Boxtel te voegen. In juni '93 handhaven GS het eerder ingenomen standpunt om Liempde en Boxtel te laten samengaan. Een maand later steekt Provinciale Staten daar een stokje voor. Er dient zich een meerderheid aan voor het samengaan van Liempde met Sint-Oedenrode. Hierdoor wankelt de fusie van Esch, Haaren en Helvoirt. Boxtel laat het er niet bij zitten en bewerkt Den Haag. De gemeente maakt zich sterk bij de staatssecretaris van Binnenlandse Zaken en de Tweede Kamerfracties. In een landelijke krant volgt een artikel dat suggereert dat tijdens een etentje in hotel Des Indes, door toedoen van D'66 (D'66-er Wim Letschert was van 1987-1996 burgemeester van Esch) het zetje is gegeven om Liempde niet richting Sint-Oedenrode te duwen maar naar Boxtel om zodoende de beoogde fusie Esch, Haaren en Helvoirt niet in gevaar te brengen. Wat er ook van waar is. Feit is dat in december 1993 de herindeling Boxtel-Liempde is beslecht. Na de Tweede Kamer gaat ook op 12 september 1995 de Eerste kamer akkoord en wordt op 1 januari 1996 de nieuwe gemeente Boxtel werkelijkheid.

Zure appel – geen wrange vrucht

Liempde bijt door de zure appel heen en burgemeester Jan van Homelen geeft aan 'Liempde te zullen koesteren als een parel'. Wie in de historie duikt van vòòr 1795 ontdekt tussen beide gemeenten een boeiende verbintenis, namelijk 'de heerlijkheid Boxtel en Liempde'. Prachtig omschreven in het meesterwerk van wijlen pater Hans de Visser uit 2013 'Boxtel: 'een heerlijkheid tussen twee heren' en op 17 september j.l. is daar op kasteel Stapelen een mooie loot aan toegevoegd met het boek, op initiatief van Heemkunde Boxtel 'Geschiedenis van de heerlijkheid Boxtel-Liempde en kasteel Stapelen.'

Is Liempde er sinds 1996 slechter op geworden? De meningen zullen daarover gevoelsmatig ongetwijfeld verschillen. Mijn overtuiging is dat door gemeenschapszin, saamhorigheid en vasthoudendheid van de Liempdenaren en de geboden gelegenheid van het Boxtelse gemeentebestuur het kerk-

dorp veelal haar eigen boontjes is blijven doppen. Wat te denken bijvoorbeeld van de oprichting van Stichting Promotie Projecten in Leefbaar Liempde, kortweg SPPiLL dat onder meer de kar bij de revitalisering van het centrum van Liempde heeft getrokken met Boxtel als toezichthouder op de achtergrond.

Ter herinnering aan de herindeling werd op initiatief van Wim Carpay, Henk Quinten en Gerard Schalkx en met een financiële bijdrage van de gemeente Boxtel op zaterdag 12 oktober 1996 het herindelingsmonument onthuld in het bijzijn van de 'Liempdse kiendjes' die in het laatste jaar voor de herindeling (1995) zijn geboren uit ouders woonachtig in Liempde. Op het blok, thans gelegen nabij bezoekerscentrum D'n Liempdsen Herd staat in deze hardstenen blok gebeiteld ALS EEN BLOK VOERDE LIEMPDE STRIJD TOT BEHOUD VAN HAAR ZELFSTANDIGHEID 31 DEC 1995. Tussen 31 dec en 1995 is het gemeentewapen van Liempde aangebracht. Die Liempdse kiendjes, omgedoopt tot

'Laatste Liempdenaartjes', zijn door Kèk Liemt periodiek gevolgd en op foto vastgelegd. Het was de bedoeling om in het jaar van 25 jaar herindeling in 2021 een reünie te houden maar vanwege Corona werd de reünie, van deze inmiddels 27-jarigen, pas op zaterdag 21 mei 2022 gehouden.

Foto's: Beeldbank Liempde

Door Nel van Doorn

Nostalgia Varia

Links vooraan op de foto staat mijn overgrootmoeder Hendrika Smits-van der Velden. Aan een ketting draagt ze een tasje met een zware, verzilverde sluiting. Het dunne zwarte stof oogt en voelt nu kwetsbaar, maar goed, het is dan ook al ruim honderd jaar oud.

De eerste keer dat ik het tasje zag, was op de trouwfoto van mijn opa en oma Peijnenburg-Smits op 13 januari 1930. De foto is genomen op de trappen van de ridderzaal van kasteel Stapelen. Toen ik het tasje kreeg, zaten de trouwhandschoenen van

mijn moeder Poula erin. Ik rekende eens terug en kwam erachter dat mijn moeder al 'onderweg' was toen haar ouders trouwden. Ze werd namelijk op 29 juni van dat jaar geboren. Opa had destijds eerlijk aan de pastoor opgebiedt dat zijn bruid zwanger was. De pastoor verklaarde toen dat het bruidspaar vanwege hun gedrag niet over het middenpad van de kerk mocht lopen. Ze mochten wel langs de zijkant naar het altaar. 'Over het middenpad, anders trouwen we niet' was opa's besliste antwoord. Dat wilde de pastoor ook niet op zijn geweten hebben, dus stelde hij het middenpad voor, maar dan zonder rode loper. Daar kon opa nog mee leven; zo had de pastoor toch nog enige genoegdoening. Loper of niet, ze waren op weg naar een mooi huwelijk dat meer dan vijftig jaar heeft mogen duren.

Meester Sio slaat net zolang tot je bekent

Door Marilou Nillesen BHIC/Nel van Doorn-van de Langenberg

Als vrijwilliger bij het Brabants Historisch Informatie Centrum (BHIC) heeft Nel van Doorn-van de Langenberg heel wat geschreven rechtbankverslagen omgezet in leesbare digitale tekst. Nel heeft voor ons de krenten uit de pap gehaald, want geloof maar dat er bijzondere verhaaltjes bij zitten. In een terugkerende rubriek laten we u meegenieten van deze rechtbankverslagen.

Nee, de 9-jarige Gerard Augusteijn heeft geen vijf cent uit de la van zijn moeder gestolen. Maar als meester Sio met een stokje op zijn hoofd slaat en hem daarna beveelt op een bankje te gaan liggen om hem op zijn rug te kunnen meppen, breekt de jongen en bekent. Ook al heeft hij het niet heeft gedaan, zo zal hij later blijven benadrukken.

Onderwijzer voor de klas, Willem Steelink (II), 1866 – 1928

Voor het voorval moeten we terug naar 21 november 1927, naar de bijzondere school in Lepelstraat, net onder Halsteren. Meester Sio roept Gerard in de klas en vraagt of hij vijf cent uit de la van zijn moeder heeft gehaald. Gerard ontkent; meester Sio bestrijdt dat. Maar als de negenjarige jongen halsstarrig volhoudt dat hij niets heeft gestolen, pakt meneer Sio zijn stokje.

Opzettelijk en met kracht

Eerst slaat hij Gerard tegen zijn hoofd. Meerdere keren en 'opzettelijk en met kracht op pijnlijk aan-doende wijze', lezen we in het vonnis. Daarop gebiedt hij de jongen op de bank te klimmen en daar voorover te gaan liggen. Opnieuw slaat Sio met het stokje, dit keer meerdere malen op de onderrug. Gerard vertelt dat hij wel moest huilen van de pijn maar ook weer niet zo hard dat hij zijn zakdoek

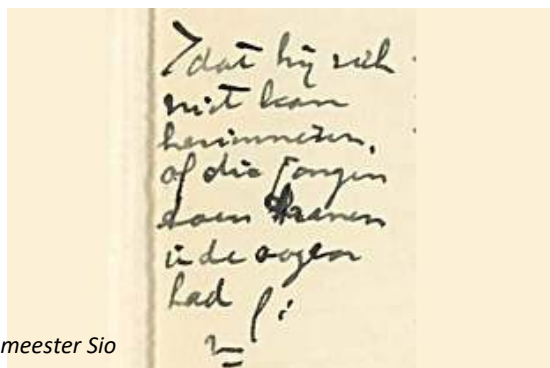
nodig had, en dat de slagen tegen zijn hoofd meer pijn deden dan die op zijn rug. Dat hij maar zei dat hij wel gestolen had omdat hij wilde dat Sio zou ophouden. Want zijn eigen meester geeft hem ook wel eens een klap maar niet zo langdurig, en niet met een stok. Bovendien: hij had geen geld van zijn moeder gestolen.

Thuis vertelt Gerard alles tegen zijn vader. Verzwijgen heeft ook geen zin want de buil op zijn hoofd is onmiskenbaar groot. Zijn vader laat de jongen zijn shirt uitdoen en ziet de striemen op zijn rug. Daarop stapt hij boos naar school en wordt het uiteindelijk een zaak voor de rechter. Ook daar zal Gerard verklaren het geld niet gestolen te hebben.

In het vonnis lezen we dat meester Sio eerst een ander beroep had; dat van veldwachter maar dat zijn penning is afgenomen. Er wordt niet gezegd waarom dat zo is, wel dat hij is vrijgesproken van 'datgene dat hem toen ten laste werd gelegd'. Na zijn baantje bij de politie kiest Sio voor een carrière in het onderwijs. Voor de 'kastijding' van Gerard krijgt hij een boete van vijftien gulden die hij zegt te zullen betalen.

Examen hoofdakte

Navrant: in een snelle zoektocht door [Delpher](#) – de online krantenbank – naar de mishandeling duikt het verhaal van meester Sio zo gauw niet op. Wel talloze mishandelingen door andere onderwijzers in de vorige eeuw, tot hersenschuddingen en ziekenhuisopnames aan toe. We vinden overigens meester Sio wel terug in een ander verhaal: als hij een jaartje later is geslaagd voor zijn examen hoofdakte.

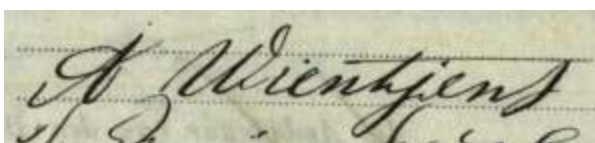
Uit het vonnis tegen meester Sio

1902-1916 een episode Boxtel - Stapelen

Door Ruud van Nooijen

Bakker Wientjens

Arnoldus Wientjens uit Oploo trouwt de uit Druten afkomstige Theodora Meeuwse. Hij begint in de Boxtelse Nieuwstraat (oud adres: Wijk A, huisnummer 228) een bakkerij met winkel. Op 29 maart 1902 wordt dochter Marie geboren, die later met de Boxtelse schoenmaker Sjef Gemen zal trouwen. Gemen begint aanvankelijk (1923) een schoenreparatiewerkplaats, ook in de Nieuwstraat. In 1925 verhuist hij naar de Molenstraat, waar hij tevens een schoenenwinkel begint. Begin mei 1940, op de dag dat de eerste Duitsers Boxtel binnecomen, ver-

huist hij naar de Stationsstraat, waar nadien de winkel wordt voortgezet door zijn zoon Ad of Nol (Arnoldus, naar zijn grootvader), die gedurende een periode graag optreedt als clown. Ook kennen we hem als suisse in de Heilig-Bloedprocessie.

Huwelijk Marie Mahie en Louis de Locht

Bijna twee maanden nadat Marie Wientjens is geboren, is het groot feest op kasteel Stapelen. Daar treedt op 26 mei Maria (Marie) Mahie, dochter van Gérard Mahie en Maria Mahie-de Ceva in het huwelijk met haar uit België afkomstige verloofde Louis de Locht. Het jonge paar woont daarna op Stapelen.

Bedevaart en processie Heilig Bloed op Stapelen

In 1906 staat Gérard Mahie, na jaren gedurende welke een verbod gold, weer toe dat de Heilig-Bloedverering in park en kasteel Stapelen plaatsvinden. Een tijdlang waren die verboden omdat bedevaartgangs vernielingen in het park aanrichtten. Het is ook het jaar dat Gérard ernstig ziek wordt en komt te overlijden. Maandag 11 juni dat jaar komt een bedevaart uit Tilburg naar Boxtel. Het ziekbed van Gérard is voor een raam gezet, zodat hij de processie voorbij kan zien komen. Als de priester die het allerheiligste draagt, de plek waar Gérard te bed ligt passeert, stopt deze, treedt uit de rij en zegent de zieke. Gérard richt zich, zoveel als mogelijk, op slaat een kruisteken en wuift met zijn hand naar de menigte. Een dag later, dins-

dag 12 juni, overlijdt hij. Niettemin volgt de donderdag erna, op sacramentsdag, toch de processie van het Heilig-Bloed. Dat gebeurt onder plechtige muziek, ten gehore gebracht door het muziekkorps van de Dienstdoende Schutterij van 's-Hertogenbosch. De processie start bij het begin van de, dan nog aanwezige, rijlaan aan de 'Eindhovensche Steenweg' (thans: Eindhovenseweg) en trekt vervolgens naar de binnenplaats van het kasteel waar godsdienstige plechtigheden worden gehouden. In de Sint-Joris of Heilig-Bloedkapel ligt dan het stoffelijk overschot van Gérard opgebaard. Tot slot vertrekt men van daar naar 'den Ossenpad' (Prins Hendrikstraat), alwaar de processie wordt ontbonden.

Beide bijeenkomsten dat jaar brengen in totaal maar liefst zo'n 7.000 mensen naar Stapelen.

Marie Wientjens is nog slechts zes jaar oud als april 1908 haar vader aan de gevolgen van een longontsteking overlijdt. Voor haar moeder is het een dubbel drama: man én kostwinner kwijt. Hoewel ambachtsgilden eind 18e eeuw met de komst van de Bataafse Republiek werden opgeheven, bestaat er begin twintigste eeuw nog zoiets als een relict uit die vroegere gildetijden: de zorg voor getroffen beroepsgenoten en hun gezinnen. Een aantal Boxtelse bakkers besluiten extra broden te bakken, die de weduwe Wientjes tegen kostprijs krijgt geleverd. Zo kan ze zich, door de verkoop van die broden met winst, een bescheiden inkomen verwerven.

Mevrouw 'muis' Mahie

Op kasteel Stapelen woont dan nog de weduwe Maria Mahie-de Ceva, weduwe van Gérard Mahie, alsmede haar getrouwde dochter Marie de Locht-Mahie, haar man Louis de Locht en hun drie kinderen. Zij heeft de bijnaam 'muis'. Waarom zij die bijnaam krijgt toebedeeld is onbekend. Evenmin is het bekend of die bijnaam binnen de familie circuleert, of uitsluitend wordt gebezigd door het kas-

teelpersoneel.

Het rooms-katholieke geloof speelt binnen de familie Mahie een belangrijke rol, alsmede de daarmee verband houdende levenswijze om oog te hebben voor minderbedeelden. Wellicht dat de weduwe Mahie-de Ceva huishoudelijke zaken op het kasteel heeft overgedragen aan dochter Maria. Het kasteel telt dan nog een behoorlijk aantal personeelsleden. Voor zover zij tussen de middag niet naar huis kunnen om te lunchen, gebruiken zij op het kasteel een broodmaaltijd.

Onderstand aan weduwe Wientjens

Het raakt op het kasteel bekend dat de weduwe Wientjens in behoeftige omstandigheden is komen verkeren door het overlijden van haar man. Muis besluit dat de weduwe Wientjens voortaan elke dag brood mag leveren ten behoeve van het personeel, zo'n vier à vijf broden per dag. Een brood kost in die tijd zes cent. Muis betaalt per brood één cent extra, om aldus de weduwe Wientjens te ondersteunen, derhalve zo'n vier tot vijf cent extra winst per dag. Één cent zegt ons tegenwoordig helemaal niks meer, in die tijd kun je er nog iets mee.

Kleine Marie Wientjens loopt zo elke dag tussen de middag met een zak vol broden vanuit haar ouderlijk huis in de Nieuwstraat via Rechterstrstraat, Felenoord en Konijnhoosdreef naar het kasteel. Daar binnengelaten geeft ze de broden af, moet even wachten en krijgt onderwijl iets te drinken aangeboden, een kopje thee of water. Daarna volgt betaling en keert ze met de opbrengst terug naar huis om vervolgens weer naar school te gaan.

In 1916 eindigt het huwelijk van Marie de Locht-Mahie wegens echtscheiding, maart dat jaar verhuist zij met haar kinderen en moeder naar hun nieuwe stulpje te Vught: huize Leeuwenstein op de hoek van de Boxtelseweg en Leeuwensteinlaan, dat velen onder ons nog kennen als het Vughtse gemeentehuis. In die jaren heeft het pand echter nog een behoorlijk ander uiterlijk. Marie Wientjens

heeft inmiddels de leeftijd van 14 jaar bereikt. Als we er van uitgaan dat zij gedurende om en nabij acht jaar op 6 dagen van de week gemiddeld 4 broden op het kasteel afleverde, is dat per jaar ongeveer 12,50 gulden, over 6 jaar is dat zo'n 75 gulden.

Eerste Wereldoorlog

Aan het begin van de Eerste Wereldoorlog worden gemobiliseerde militairen ingekwartierd in Boxtelse gezinnen en gevorderde gebouwen. Dinsdag 29 oktober 1914 brengt prins Hendrik, echtgenoot van koningin Wilhelmina, een bezoek aan Boxtel. Daarbij doet hij ook kasteel Stapelen aan. De ridderzaal is dan ingericht om eventuele gewonden op te vangen. De prins bezichtigt de gereedstaande bedden en gereedliggende verbandmiddelen. Daarna schenkt de gastvrouw, weduwe Mahie-de Ceva enige verversingen en verblijft het gezelschap, waaronder burgemeester Gijsen enige tijd in een ruimte van het kasteel. Daarna zet het de reis voort richting Eindhoven. Medio juni 1916 wordt de cavaleriebrigade van de generaal-majoor Piepers naar Boxtel en omgeving gedirigeerd. Een brigade is dermate groot dat een deel ervan in omliggende dorpen wordt ondergebracht. Onder meer de staf van de brigade verblijft in Boxtel (Hotel Van Dijk, later Riche in de Stationsstraat).

Dinsdag 31 juli 1917 wordt, in de vroege zomeravond, door een twaalfstal huzarenofficieren een zwemwedstrijd gehouden. Startpunt is bij de Rode Brug bij Stapelen (Konijnhoosdreef/Dommelbimd). Het kasteel wordt dan sinds korte tijd bezocht door de paters Assumptionisten. De dames Mahie zijn kort ervoor vertrokken naar Vught. De finish van de zwemwedstrijd ligt bij de sluis van de dubbele watermolen op de Dommel. Dat punt moeten we tegenwoordig zoeken bij de brug in de Mgr. Wilmerstraat. Ter meerder vermaak staat het Stafmuziekkorps van het 1^e Regiment Huzaren onder leiding van kapelmeester Willem Scholtens te spelen op de Zwaanse Brug. Nadien verzorgt het muziekkorps nog een concert op de markt.

(Bronnen: archief auteur, Jan Gemen, Boxel, Diederik van Sonsbeeck, Heino/ foto's: Beeldbank Boxtel, archief auteur).

‘Droevigh ongeluck bij de Lage Brugge over de Dommelstroom’

Door Nettie van de Langenberg-Scheepers

In Esch wordt onderscheid gemaakt tussen de Hoge of Gasthuisbrug aan de Haarenseweg en de lage of Kasteelsebrug bij Baarschot. In de archieven kom ik voor het eerst in 1381 een vermelding van de bruggen tegen. De namen Neersche Brugge en Overste Brugge ben ik maar een keer tegengekomen in 1438. Rond 1700 worden ze vermeld als zijde: *de hoogh en leegh brugge waerover met sterck gespan en sware karren soo van Luijck, Ceulen als andere plaetsen dagelijcx gereden wert.*

Op 12 april 1737 verschijnen voor de heer Dompelaar, secretaris van Esch, acht inwoners die getuigen zijn geweest van een noodlottig ongeval op 28 februari 1737. Een kar geladen met o.a. kandij- en broodjsuiker, komende uit 's-Hertogenbosch, bespannen met zeven paarden om naar Luijck te voe

ren, verongelukt bij de lage brug op Baarschot. De voerlui, Martinus van Seummeren en zijn broer Jan, worden die avond getroffen door een zwaar onweer.

‘De klokke tussen 7 en 8 uren gecomen zijnde voor of ontrent de lage Brugge leggende over de Dommelstroom alhier tot Esch zij aldaar onder het voorzegde onweeder overvallen zijn met Extra ordinaire duisterheijd van den Hemel, soo dat zij nauwelijcs de paarden voor de kar condon sien, waar door en verders door de vreeselijke stormwind hun de maght benoemen wierde de kar en de paarden meester te zijn, wat een devoiren en moeijten zij hebben aangewend, sulcs hun doenmaals droevigh ongeluck is overkomen’.

De kar met lading en drie paarden belanden in het water. Het achterste paard overleeft het helaas niet en verdrinkt. De voerlui proberen te redden wat er te redden valt en roepen luid om hulp. Omwonenden schieten te hulp met *Lighten en Lantaarns* maar door de stormwind waaien die uit en de duisternis belet hen de kar met goederen uit het water te krijgen. Onverrichter zaken keren de omwonenden naar huis terug. De volgende ochtend komen ze wederom naar de plek des onheils en zien dat de tonnen met broodsuiker half in het water liggen. Drie *kastjes* met kandijsuiker zijn onbeschadigd gebleven. Door de natte broodsuiker over te laden in ketels, kuipen en vaten en het te drogen bij de haarden van de omwonenden proberen ze de schade zoveel mogelijk te beperken. Hoe de schadeafhandeling verlopen is wordt niet vermeld maar uit de getuigenverklaring blijkt wel dat de voerlui er alles aangedaan hebben om dit droevige ongeluk te voorkomen.

Uit deze akte blijkt dat transport naar Luik in 1737 nog over Esch grondgebied plaats vindt. In 1740 lees ik in de regesten van stukken van het dorpsarchief dat 'De dorpen Boxtel en Esch, gelegen aan de grote weg van 's-Hertogenbosch naar Aken, Luik en Maastricht door het wegspoelen van de bruggen bijna vier maanden afgesneden geweest zijn van alle passage, zodat de ingezetenen, die zich bezighouden met het verhuren van voorspanpaarden, het houden van logement en herberg, lang ringloos zijn geweest'.

Vanwege de slechte staat van wegen naar 's-Hertogenbosch dreigt het bestuur van het prinsdom Luik in 1740 de verbinding naar de noordelijke Nederlanden vanaf Luyksgestel om te leiden naar Breda. Het stadsbestuur van 's-Hertogenbosch vraagt dan bij de Raad van State vergunning aan voor een verharde weg via Boxtel naar Best. In 1742 wordt de steenweg van Den Bosch naar Boxtel aangelegd. Esch verloor met de aanleg van deze weg zijn functie als doorgangsroute.

Tegenwoordig vormen de smalle straten van Esch weer een doorgangsroute voor veel verkeer. Helaas een probleem dat moeilijk op te lossen is en al jaren speelt.

De Lage- of Kasteelbrug

De nieuwe brug in de Spankerstraat te Esch. Foto: Ruud van Nooijen

Koninklijk bezoek op Landgoed Velder

Mijn moment met Maxima

Door Nel van Doorn

We hebben het over 2009, het jaar dat Scouting Nederland neerstreek op Landgoed Velder. Als naaste burens van het evenementterrein kregen we ruim van tevoren een verzoek tot aanmelding voor als je gebruik wilde maken van de ontvangstmiddag. Er werd namelijk hoog bezoek verwacht, maar het was nog onbekend om wie het ging. Omdat de uitnodigingen voor de gelegenheid op naam gezet werden, had ik het thuisfront al gevraagd of er nog meer mensen interesse hadden. Dat bleek niet zo te zijn, dus ik kon me verheugen op een uitstapje met mijn buurtgenoten.

Voor de zekerheid had ik toch maar een extra verzoek weggedaan voor manlief; misschien bedacht hij zich nog. Vanuit allerlei geruchten hoorden we dat mogelijk prinses Máxima naar Liempde zou komen, maar zekerheid zou pas kort van tevoren worden gegeven. Dat bericht kwam er, met de mededeling dat er niet te veel ruchtbaarheid aan gegeven moest worden, om de organisatie niet voor de voeten te lopen. Ik heb bij hoge uitzondering dus ook maar één kennis van me bij de plaatselijke krant getipt. Deze was nooit te beroerd om desgevraagd publiciteit voor onze buurtactiviteiten te geven. Zo iemand gunde ik dus deze *scoop*.

De niet al te subtiele hint: “nou, tot morgen bij Máxima dan” gaf de gewenste reactie. Binnen een minuut kreeg ik een telefoontje of het allemaal klopte. Ze waren zo nog mooi op tijd op de hoogte. Op slechts een paar meter van Máxima staan, daar wil je toch een aandenken aan hebben?

Op de dag van het bezoek werden we al vroeg op de middag op het terrein verwacht.

Voor alle zekerheid vroeg ik manlief nog eens, maar hij had zich niet bedacht, dus ik meldde me met enkele buurtgenoten bij de ingang van het terrein. Daar lagen de toegangspasjes voor ons klaar. We zagen dat er mensen weggestuurd werden die geen pasje hadden aangevraagd; ze stonden op naam en konden dus niet zomaar meegegeven of meegenomen worden. Huubs pasje bleef daar dus maar liggen... Eenmaal binnen werden we in een grote tent ontvangen met koffie en oranje marsepeingebak. Dat Huubs pasje daar maar ongebruikt bleef liggen, gaf me geen fijn gevoel. Ik kon het niet

nalaten om hem toch nog maar eens te vragen. Misschien had het door mij beschreven gebak de doorslag gegeven, want een paar minuten later had hij zich bij ons gezelschap aangesloten.

Na een lange zit, waarin alle sponsors allemaal werden bedankt en een aantal mensen een woordje deden, kregen we een rondleiding over het terrein. We werden opgedeeld in groepjes, maar de buurtgenoten bleven gelukkig bij elkaar. Vooraf was namelijk afgesproken dat niemand de groep zomaar kon verlaten om zelfstandig het terrein op te gaan. Enerzijds was dat voor de veiligheid en anderzijds wilde de organisatie zo voorkomen dat alle bezoekers naar de prinses draafden en het terrein leeg achterlieten. Een tijd voor het bezoek was niet gegeven, maar toen er van af de weg een auto geflankeerd door motoragenten voorbijflitste, wisten we genoeg. Jammer voor de man van Van Ganswinkel die de vuilscheiding op het terrein juist onder de aandacht wilde brengen, maar wij wilden maar één ding en dat was niet naar hem blijven luisteren. Op de grote schermen die op het terrein stonden, ving we daarna een eerste glimp op van Máxima. “Bedankt voor de uitleg, meneer Van Ganswinkel, maar we gaan eerst een foto maken. Zo vaak krijgen we geen hoog bezoek in onze achtertuin!” Voordat de goeie man antwoord kon geven, werd ik aan mijn arm het terrein op getrokken. Een grote drom mensen bewoog zich voort naar een en hetzelfde punt op het veld. Ze was nog onzichtbaar in de menigte, maar we wisten dat prinses daar dus ergens tussen stond. Gelukkig hadden Huub en ik ieder een toestel bij, dus onze kans op een foto van

Foto: Nel van Doorn

Foto: Huub van Doorn

Máxima hadden we verdubbeld.

Door de grote massa mensen had ik de moed echter al bijna opgegeven, totdat onze buurvrouw zag dat de massa onze richting op kwam. "Achter mij blijven staan en als ik 'ja' zeg: knippen!" Gelukkig was mijn buurvrouw gezegend met een sterk lichaam en "ginne schrik" door het dagelijks werken met koeien. Dat was hard nodig ook, want de beveiliging duwde nogal hardhandig de mensen met de ellebogen opzij. Totdat ze in de buurt van de buurvrouw kwamen. Met één grote maaibeweging opende ze de weg tussen Máxima en mij, en knip! Ik had mijn foto.

Máxima, haar begeleiders, de bewaking en de complete drom fotografen verdwenen meteen weer en we voegden ons weer zoals beloofd bij de afdeling vuilscheiding. Daar merkten de mensen van de rondleiding op dat mijn man er niet meer bij was. Waar was Huub gebleven? Mijn 'lollige' opmerking dat hij niet gevaarlijk was, werd in die omstandigheden duidelijk niet gewaardeerd. Ook zijn telefoon stond uit, dus ik kon hem ook niet bereiken. De rondleiding was daarna snel afgelopen en we

werden naar de uitgang van het terrein begeleid. Thuis zat ik met de burens weer aan de koffie, trots onze trofee te bespreken. Na een uurtje zagen we Huub aan komen lopen. Wat was er gebeurd? Op het terrein was Huub aan de andere kant van de fotografen gaan staan om te proberen een foto te maken. Voor hij het wist, werd hij door de massa meegevoerd. Hij liet zich gewoon meenemen naar de tent waar de prinses haar privégesprekken zou voeren. Zijn camera en het pasje deden vermoeden dat hij bij de pers hoorde, dus als vreemde eend in de bijt viel hij niet op. Hij kreeg zelfs een hand van Máxima en ze vroeg hoe hij het maakte.

Foto: Huub van Doorn

Onopvallend paaltje valt op

Door Christ van Eekelen

Vanaf het einde van de jaren 30 tot 1976 stonden langs voorrangswegen deze betonnen paaltjes.

Soms zie je objecten in het straatbeeld waarvan je dacht dat die allang verdwenen waren. Zo zagen we vroeger bij voetgangersoversteekplaatsen wel eens een oranje knipperbol. Je ziet ze nergens

meer. Ook aanduidingen als B-weg of het bord 'halt' uit de Wegenverkeersregeling van 1941 zien we niet meer.

Nu we het toch over voorrang hebben; dat werd vroeger op verschillende manieren aangeduid. Als voorrangskruising of voorrangsweg. Binnen of buiten de bebouwde kom. We hebben het vroeger allemaal

'Halt en let op het verkeer op den hoofdweg, dat voorrang heeft.'

moeten leren. Op de lagere school of bij het rijexamen. Bij wegkruisingen en splitsingen werd met een bord aangegeven dat men zich op een voorrangsweg bevond en dus voorrang had op de kruising. De aanduiding van voorrangsweg kon buiten de bebouwde kom worden herhaald door witte betonnen palen met een oranje kop. Soms stond op de paal ook het wegnummer of een hectometer aanduiding. De betonnen paaltjes werden vanaf 1960 tot 1976 geleidelijk verwijderd, dit gebeurde uit veiligheidsoverwegingen. Maar hier en daar bleef er eentje bewaard.

Zo had men rond 1926 de handelsroute dwars door de kom van Boxtel aangepast aan het autoverkeer, na oorspronkelijk een zandweg en daarna een keienbaan te zijn geweest. Omdat dat centrum van Boxtel zo kronkelig en nauw was voor het toenemend snelverkeer, en omdat Boxtel zich steeds meer uitbreidde, werd besloten tot een omleidingstracé. Die omleiding liep ten oosten van de dorpskom en was in 1938 gereed; dat tracé werd door de Boxtelaren in die tijd de 'Nieuwe Weg' en tegenwoordig 'Brederodeweg' genoemd. Dat project was één van de drie werkverschaffingsplannen, die tussen beide wereldoorlogen in Boxtel werden uitgevoerd; de andere twee projecten waren het omleidingskanaal van de Dommel, dat tussen 1933 en 1936 werd gegraven, en de aanleg van het sport- en wandelpark in 1934.

De doorgaande route Amsterdam-Maastricht, waar de Boxtelse 'Nieuwe Weg' onderdeel van uitmaakte, was regelmatig onderwerp van gesprek bij zowel het Ministerie van Verkeer en Waterstaat als ook in de Boxtelse gemeenteraad. In Den Haag werd gesproken over het gehele tracé en in Boxtel over het deel dat door het Boxtels gebied liep. Zo

Boxtel, Nieuwe Rijksweg

Rijksweg 264, de huidige Brederodeweg, met de benzinepomp van Looijmans. De pomp links staat ter hoogte waar nu de parkeerplaats van Lidl zich bevind

bespraken de gemeenteraadsleden met ambtenaren van het ministerie begin jaren zestig het groeiend verkeersprobleem in Boxtel-Oost. Enerzijds was in de periode 1955-1967 de intensiteit van het gemotoriseerd verkeer over die Boxtelse weg toegenomen van ongeveer 12.500 tot ongeveer 24.000 voertuigen per dag, anderzijds verrezen er steeds meer woningen in de oostelijke woonwijk van Boxtel aan de andere kant van die 'Nieuwe Weg', officieel Rijksweg 264 geheten. Feitelijk liep toen die 'autoweg' door de bebouwde kom van Boxtel.

Door de regering werd besloten tot verdubbeling van de rijstroken en tot verlegging van die weg te Boxtel in nog meer oostelijke richting. Daardoor was Boxtel-Oost dan wel vanaf 1967 bevrijd van het drukke doorgaand verkeer maar vanwege de gelijkvloerse kruisingen met stoplichten groeiden de autofiles op die 'autobaan' steeds meer. Om die autoweg Amsterdam-Maastricht', die uitgroeide

Brederodeweg met café Het Witte Paard. In de rode cirkel staat het paaltje dat hiernaast is afgebeeld.

tot één van de meest vitale verbindingen in het Nederlandse wegennet, te ontdoen van zijn vele flessenhalzen, werd hij omgebouwd tot een autosnelweg. Bruggen werden verbreed en kruispunten werden ongelijkvloers.

Maar gaandeweg werd ook de Brederodeweg meerdere keren aangepakt. Zo kwamen er rotondes, nieuwe zijwegen en gescheiden rijbanen. Er is dus veel grond verzet en de bermen werden groen. Nog niet zo lang geleden vond ik, na een tip van Wilbert Meirmans, nog een verloren paaltje langs de Brederodeweg. Het paaltje had natuurlijk allang weg moeten zijn na de vele wegaanpassingen. Maar toen ik er op ging letten vond ik nog een paaltje, zomaar en heel opvallend langs het fietspad. Het eerste paaltje staat nog steeds in de berm bij de rotonde Munsel en het tweede paaltje staat bij het appartementencomplex Alidade, waar voorheen café het Witte Paard gevestigd was.

Misschien zou men in Boxtel deze twee paaltjes als 'historisch erfgoed' kunnen beschouwen en een mooie schilderbeurt kunnen geven waarbij de bovenkant dan weer oranje geschilderd wordt. Kijk zelf eens rond en wie nog meer van deze paaltjes langs de Brederodeweg vindt mag het aan de redactie van de Boxtel Kroniek bekend maken.

Het betonnen paaltje in de berm bij appartementencomplex Alidade. Links van de verkeerslichten zien we Vinckenrode

Peinture Bogaerts

Door Harrie van den Berg

Gedurende bijna 50 jaar, van 1891 tot 1938, is in Boxtel 'Kunstinrichtingen Peinture Bogaerts' gevestigd. Dit bedrijf krijgt landelijke bekendheid door zijn baanbrekende reproductie techniek. Het wordt geleid door de vier broers Hubert, Emile, Henri jr. en Louis Bogaerts. Zij maken gebruik van de patenten die hun vader Henri Bogaerts sr. heeft gevestigd op de door hem ontwikkelde techniek voor lichtdrukken. Het bedrijf heeft achtereenvolgens op een drietal locaties gezeten. Aanvankelijk is dat in het huis 'De Drie Croontjes' dat heeft gestaan aan de Burgakker op de plaats waar nu het voorpleintje van de bibliotheek is. Tussen 1900 en 1921 in enkele inmiddels afgebroken panden aan de Molenstraat (op de plaats van het huidige nummer

28). Daarna aan de Stationsstraat in Huize Tonny op nummer 105 met aangrenzend het atelier op nummer 103, waar nu de fietsenwinkel is gevestigd. De naam 'Tonny' is overigens niet afkomstig uit de familie Bogaerts maar komt waarschijnlijk uit de kring van de opdrachtgever voor de bouw van het pand. Op de bijgaande reclametekening van de

vestiging aan de Stationsstraat wordt het bedrijf wel heel erg groot voorgesteld. De voorgevel klopt redelijk maar de achterliggende gebouwen hebben in werkelijkheid nooit bestaan.

Henri sr., een gedreven drukker maar een financieel warhoofd.

Henri Bogaerts sr. wordt op 18 november 1841 geboren in 's-Hertogenbosch. In 1865 trouwt hij met Catherina Wilhelmina Lutkie, dochter van een bekende Bossche drukker. Het echtpaar krijgt 11 kinderen. Ook Bogaerts wordt drukker en uitgever, waarbij hij zich vooral inzet voor de maatschappelijke en geestelijke ontwikkeling van de Katholieke lezer. Hij wordt een van de kopstukken van de Katholieke emancipatie uit de 2e helft van de 19e eeuw. Bogaerts staat aan de wieg van bladen zoals De Katholieke Illustratie en Het Huisgezin, de krant waaruit later het Brabants Dagblad is voortgekomen. Als dank hiervoor wordt Bogaerts in 1877 tot ridder in de orde van de H. Gregorius de Grote benoemd. Ook op zijn vakgebied gaat het hem voor de wind, in 1879 opent hij een grote drukkerij in Vught. Hij krijgt nationaal en internationaal veel waardering voor de technische en artistieke kwaliteit van zijn werk. Helaas zijn zijn ondernemingen op administratief gebied een grote onoverzichtelijke warboel met als gevolg dat hij in 1884 failliet wordt verklaard. Zijn rol als Katholiek voorman is dan uitgespeeld en Bogaerts richt zich voortaan helemaal op het ontwikkelen en toepassen van grafische technieken. Hij vestigt daarvoor bedrijfjes in België en Engeland. Ook dit wordt zakelijk gezien geen succes. Zonder Henri sr. keert de familie in 1889 naar Nederland terug en gaat in Boxtel wonen. Over de laatste periode van Henri's leven is weinig bekend. Hij overlijdt in Boxtel op 22 december 1902. Henri Bogaerts is een belangrijk pionier geweest op het gebied van uitgeven en drukken en heeft met zijn bladen veel bijgedragen aan de emancipatie van het Katholieke bevolkingsdeel in de 19^e eeuw.

Zijn zonen zetten zijn werk voort.

Het gezin Bogaerts-Lutkie krijgt 5 zonen waarvan er een jong overlijdt. De overgebleven 4 richten in 1891 'Kunstinrichtingen Peinture Bogaerts' op. Hubert, Henri jr. en Louis hebben de artistieke genen van hun vader geërfd en werken als kunstschilder

en kopiist binnen het bedrijf. Hubert is tevens fotograaf. Emile houdt zich bezig met de administratie en het management van het bedrijf. Vast en zeker zal Henri sr. in het begin zijn zonen met raad en daad hebben bijgestaan. Van 1900 tot 1902 is er ook een vestiging van Peinture Bogaerts in de Bergstraat 20 te Brussel (La Société Belge des Portraits Bogaerts). Deze staat onder leiding van Hubert. Louis houdt zich ook bezig met ontwerpen van vaandels. Daarover verderop meer.

Deken W. H. van Gennip

De unieke werkwijze.

De reproductietechnieken die Peinture Bogaerts gebruikt zijn gebaseerd op een gepatenteerde uitvinding van Henri sr. Met deze techniek hebben zijn zonen duizenden reproducties van uitzonderlijke kwaliteit vervaardigd. Peinture Bogaerts kent twee afdelingen. Een afdeling maakt kopieën van bestaande schilderijen en de andere vervaardigt geschilderde portretten in kleur van door de klant opgestuurde zwart-witfoto's. In beide gevallen wordt eerst het origineel met behulp van fotogra-

fie in kleurendruk gereproduceerd en daarna op schilderslinnen of een paneel aangebracht dat van een reliëf is voorzien. Hierna wordt de druk met olieverf overgeschilderd. De schildering gecombineerd met het reliëf suggereert dat het een echt schilderij betreft.

Leerschool voor aankomend talent.

De mogelijkheid tot artistieke ontplooiing is bij Peinture Bogaerts natuurlijk niet groot. Maar een functie daar biedt wel zekerheid en de gelegenheid om veel te leren over de technieken en de materialen van het schildersvak. Het is dus geen toeval dat bekende Boxtelse kunstschilders, zoals Jan Kruijssen, Pierre Janssen, Willem Schaeffer en Franz Knirsch, hun carrière bij deze kunstinstelling zijn begonnen.

Louis Bogaerts & Zn. Boxtel.

Naast zijn werk bij Peinture Bogaerts is zoon Louis ook nog actief binnen zijn eigen bedrijf 'Louis Bogaerts & Zn' dat zich bezig houdt met ontwerpen van vaandels voor verenigingen.

De Brabant-Collectie van Tilburg University is in het bezit van een dertigtal van deze ontwerpen en onderzoekt momenteel of deze ook daadwerkelijk zijn uitgevoerd en waar deze vaandels zich nu bevinden. Hierbij zitten onder andere ontwerpen voor vaandels van de Boxtelse afdelingen van de Rooms-katholieke Jonge Boerenstand (R.K.J.B.), de R.K. Boerinnenbond, de Katholieke Arbeidersbeweging (K.A.B.), de R.K. Bond van Bejaarden, de Katholieke Arbeidsters Jeugd Vereniging (K.J.A.V.), de K.J.V., de Katholieke Zangvereniging Sint-Petrus, de Stille Omgang, de R.K. Gildenbond's Harmonie, de K.A.V. en Fanfare Sint-Arnoldus Lennisheuvel. De vaandels van de Gildenbond's Harmonie, de Stille Omgang en Katholieke Arbeidersbeweging (K.A.B.) zijn inmiddels getraceerd. Deze bevinden zich in de collectie van het MUBO. Het vaandel van de Gildenbond's Harmonie is daar te zien in de expositie over de Canon van Boxtel. Als een onze lezers weet waar een van de andere vaandels zich bevindt, dan brengen we hem graag in contact met de Brabant-Collectie.

‘Wat ons ooit van straat hield...’

Nostalgia Varia

door Henk van Beers

Stevig op het dak staat een ijzeren antennemast die signalen opvangt en deze via een platte kabel doorgeeft aan een soort hondenhokje met een kleine glazen buis, waar in zwart-wit, schemerige beelden worden vertoond. Het is diep in de jaren vijftig dat we voor het eerst gezamenlijk rondom dit kastje kruipen om te zien wat er veraf gebeurt. Niet voor niets noemt men zo'n apparaat een televisie. Zo'n toestel kost een kapitaal. Doordat de buurman werkt bij Philips in Eindhoven, of zojuist een stevige erfenis heeft gevangen, mag je daar, als je geluk hebt, op woensdag- en zaterdagmiddag om 5 uur gaan kijken. Ruim van tevoren zit je, de schoenen uit, op de kokosmat. De gordijnen gaan dicht en samen tel je hardop de seconden af totdat tante Hannie je vriendelijk vertelt wat er zo dadelijk te zien is. Het kinderhalfuurtje begint; het is nu genieten geblazen...

met kinderen van over de hele wereld. Leuk, interessant en nog leerzaam ook. De Verrekijker als voorloper van het huidige jeugdjournaal. Een enkele woensdag zitten we vol spanning op het puntje van onze stoel. Het begint al met het intro, een vreemde soort aardbol komt recht op je af, je huivert van de trompetten, de trommel- en dekselslagen. Dan verschijnt de titel: Morgen gebeurt het. De eerste onder ons zuchten, de rest zal spoedig volgen. Een enkeling houdt er zelfs een slapeloze nacht aan over. Het is ook niet gering wat professor Plano, geholpen door de wonderen van de techniek moet ondernemen om de bewoners van de planeet Hyperion van zich af te schudden. Deze wereldvreemde wezens dreigen met een regelrechte invasie en willen de totale aarde vernietigen. Pure sciencefiction. De serie is zo levensecht en vernuftig in elkaar gezet, dat zelfs volwassenen huiveren. De week erop verschijnt Pipo, misschien wel de bekendste clown van de hele wereld. Samen met zijn Mamalou *'reizen zij recht door zon en regen langs de wijde wereldwegen en maken van hun leven een heerlijk ratjetoe.'* Hand in hand met grote vriend, Klukluk zijn zij *'niet van de bange.'* Zelfs niet voor de Dikke Deur, de dominante en altijd *'pech hebbende'* opperbaas van het circus. Eeuwig moet Pipo op zijn hoede zijn voor de streken van de boeven Snuf en Snuitje met hun gevleugelde uitspraak: *'Mm-mooie parels, f-fijne parels.'* Neen, dan is Swiebertje, de vrolijke zwerver met ingedeukte hoed uit heel ander hout gesneden. Dagelijks heeft hij het aan de stok met de gewichtige veldwachter Bromsnor. Saartje, de huishoudster van de plechtstatige burgemeester, steevast met ambtsketen, wordt zijn meest allerbeste vriendin. Hij kan er altijd terecht voor een *'lekker kopjen koffie.'* Met pandjesbaas Malle Pietje begeeft onze vriend zich keer op keer in avonturen waarbij Bromsnor dikwerf het onderspit delft. Onder de titel: Varen is fijner dan je denkt worden we acuut fan van de opvarenden van de *'Krikkemikke'*, het motorschip, waar kapitein en scheepskok Meneer King, gespeeld door de onvergetelijke Piet Römer de scepter zwaait. De bemanning, waaronder keukenprinses Zeefje, krijgt heel wat voor de kiezen

Foto: NPO-kennis

We smullen van de marionettenserie Dappere Dodo en zingen uit volle borst: *'Jongens, meisjes kijk nu goed wat die dappere Dodo doet, 't is een jongen met veel pit, waar geen greintje kwaad in zit...'* Aan boord van het schip *'De Schele Zeemeermin'* stuit onze hoofdpersoon met zijn beste vriend Kees, ome Harkie, juffrouw Vulpen en opa Buiswater op allerlei wonderlijke figuren tijdens de vele reizen over de wereld, van Zwitserland tot Bagdad en van de Verenigde Staten tot de Zuidpool. Na al die spanning en ontspanning krijgen we nu de kans om via de eenogige verrekijker kennis te maken

maar weet het altijd weer fijntjes op te lossen. Vooral het decor spreekt ons aan, het is net of jezelf op zee zit, pure tovenarij. Zoiets geldt ook voor Hocus Pocus, dat kan ik ook. Goochelaar Adrie van Oorschot en zijn Chinese bediende Liang Wang Tsjang Tsjeng, compleet met puntige snor en pet zonder klep, toveren het ene konijn na het andere uit de hoge hoed. Pure magie. Over dieren gesproken, ook deze krijgen volop aandacht. Kinderen staan vol trots in de rij om in Wie wil mijn marmotje zien? hun lievelingshuisdier aan bioloog Han Rensenbrink en het geacht publiek thuis te laten zien. Wat jaartjes later verschijnt Bartje ten tonele. Deze held op klompen wonend in het arme en ruike Drenthe vecht vooral tegen onrecht en misstanden. Van bruine bonen gruwet hij. De zin *'Ik bid niet veur brune bon'n'* wordt mythisch. Wat eerder klinkt er trompetgeschal, tromgeroffel en zien we twee mannen te paard die met wapperende mantels over de hei snellen. Het is rond 1500 en na een lange reis komt Floris met zijn vriend, de fakir Sindala erachter dat de hertog van Gelre, gesteund door ene Maarten van Rossum, Lange Pier en een legertje rovers en plundersaars zijn kasteel heeft ingenomen en de straatarme bevolking tot op het bot uitbuit. Onze helden zijn echter niet voor een kleintje vervaard en eendrachtig maken zij hun vijanden het leven behoorlijk zuur. De serie slaat in als een bom en scoort enorme hoge kijkcijfers. Half Nederland wordt smoorverliefd op beide adonissen. De kalender schrijft 1974 als de Stratemakeropzeeshow boven komt drijven. Sketchjes en liedjes over vaak controversiële onderwerpen volgen elkaar in ras tempo op. De vertolkers zijn de in Nederland wereldberoemde Aart Staartjes als Stratenmaker, de deftige dame Wieteke van Dort, die in het alledaagse leven helemaal niet zo deftig blijkt, naast Joost Prinsen als Erik Engerd, een monsterfiguur die steeds probeert iedereen bang te maken, wat niettemin nooit lukt.

Het buitenland doe ik schromelijk tekort als ik niet een enkele topper noem. Neem Ivanhoe, een ridder die zich met ware heldenmoed verzet tegen prins John. Deze laatste is allesbehalve een lieverdje. Samen met zijn schavuit-vrienden onderdrukt hij het armlastige volk. Bij deze strijd wordt hij terzijde gestaan door de oersterke smid Gürth en zijn zoon. Ik hoor nog de roep *'I van hoo...'* door de Engelse bossen galmen. Roger Moore, de latere Saint en James Bond speelt de hoofdrol op ongeëvenaarde wijze. Soortgelijk geldt ook onze trouwe viervoeter 'Lassie', een langharige Schotse collie die

uitgroeit tot redder in nood en je allerbeste vriend. De populaire hondenserie leidt tot een piek in de verkoop van dit ras, het Lassie-effect. Dieren zijn in deze tijd trouwens toch ín. Neem de serie Daktari die zich afspeelt in Afrika. Naast dokter Tracy en dochter Paula, stelen de schele leeuw Clarence en de slimme en guitige chimpansee Judy onze harten. In 1965 is er geen zoeter en schattiger duo dan Belle en Sébastien. Gepest door andere kinderen zwerft het jongetje door de bergen en ontmoet daar de weggelopen hond Belle. De twee worden vrienden voor het leven. In het dorp fluistert men dat Belle gevaarlijk is en afgemaakt moet worden. Sébastien steekt er heel wat stokjes voor. Wanneer het gevoelige intro klinkt, verschijnen heel wat zakdoeken. En dan heb je ook nog de tovenaar Catweazle, de wereldvreemde kerel constant op de vlucht voor de Normandiërs. Ooit probeert hij te vliegen, maar gebruikt daarbij een verkeerde toverspreuk en belandt 900 jaar later in een voor hem totaal bizarre wereld. Ronduit hilarisch. Na het zien van al dit schoons en uitgezwaaid door

tante Hannie vervaagt het beeld en vlucht uiteindelijk in een fel verdwijnend lichtpunt, precies in het midden van de buis. Betweters weten te vertellen dat je vooral niet naar dat punt moet kijken, je kunt er acuut blind van worden. Ja, zo schrijdt de mens voort. De televisie is al lang niet meer weg te denken. Dat geldt voor oud en jong, met alle voor- en nadelen. Met het oog op dat laatste eindig ik met een opmerking van de Zwitser Therrie die reeds in 1978 stelt: *'Kinderen tussen de vijf en vijftien maken gemiddeld al 13.000 televisie-moorden mee...'* In onze hectische tijd, kunt je de vraag stellen of de mensheid op al dat geweld zit te wachten? En of het ons nu van de straat houdt, waag ik eveneens te betwijfelen.

Indien onbestelbaar:
De Houtbreker 23, 5283 ME Boxtel

U wilt een stukje schrijven!

U mag zelf ook kopij aanleveren voor een van de volgende nieuwsbrieven. Lever uw tekst aan als Word-bestand en voeg daar eventuele foto's bij.

Colofon

WEBSITE: www.heemkundeboxtel.nl

BEELDBANK: www.beeldbankboxtel.nl

BOEKENBANK: www.boekenbankboxtel.nl

BIDPRENTJES : www.bidprentjesboxtel.nl

FACEBOOK: www.facebook.com/heemkundeboxtel

VOORZITTER:

Henk van Beers

E-mail: voorzitter@heemkundeboxtel.nl

PENNINGMEESTER:

Nellie van den Brandt-Boselie

E-mail: penningmeester@heemkundeboxtel.nl

Rek.nr.: NL79 RABO 0128712880

t.n.v. Heemkundekring Boxtel

SECRETARIS EN LEDENADMINISTRATIE:

Christ van Eekelen

De Houtbreker 23

5283 ME Boxtel

Telefoon: 0411-675818

E-mail: secretaris@heemkundeboxtel.nl

REDACTIE:

Christ van Eekelen

Hanneke van der Eerden

Nellie van den Brandt-Boselie

Nel van Doorn- van de Langenberg

E-mail: redactie@heemkundeboxtel.nl

Jo van Abeelen (1918-2011) was koster van de Sint Petruskerk van 1954 tot 1983. Hij heeft een interessante documentatie aangelegd van de kerk en kon er boeiend over vertellen. Zo gaf hij in 1982 en 1983 lezingen voor de Boxtelse Heemkundekring. In de loop van zijn kosterschap heeft hij veel beelden en andere voorwerpen, die in de storm van de vernieuwing verloren dreigden te gaan, een veilig onderkomen geboden, totdat er weer een nieuwe visie op de aankleding van een oude kerk aan zou breken. En wat het openen en sluiten van de kerk betreft: dat moet in die dagen meermalen per dag geschieden. Vroeger waren de kerken de hele dag open, menig- een liep er zo maar even binnen om er voor het tabernakel te bidden of te mediteren. Onder meer door de toenemende onveiligheid is aan de uitnodigende toegankelijkheid van de kerk een eind gemaakt. Gedurende zijn kosterschap heeft hij bijna alle voorwerpen in de kerk op dia vastgelegd. Van vergulde kelken tot kruiswegstaties en van beelden tot superplis. Na veertig jaar kwam die uitzonderlijke collectie foto's weer boven water en werden door een neef van Jo van Abeelen geschonken aan Heemkunde Boxtel. Al die foto's, meer dan achthonderd, zijn allemaal te zien op www.beeldbankboxtel.nl

Jaaroverzicht Heemkunde Boxtel 2022-2023

24 november 2022	lezing Wonderen in het zonlicht door Hans van den Broek
19 januari 2023	Prostitutie in de 17e eeuw in 's-Hertogenbosch door J. Wassink
2 maart 2023	Ridderschap in Noord-Brabant vanaf 1814 door Klaasje Douma
16 maart 2023	Jaarvergadering en uitreiking Heemkundepluim
20 april 2023	lezing over August von Bonstetten door Jac Biemans